

ישראל, כל קילום וקילום שישראל מקלסין להקב"ה כבודו יושב ביניהם
שנאמר ואתה קדוש יושב תהלות ישראל. כבודו יתברך יושב ביניהם
כשמקלסים ככל יכולתם ותהלתם הם ישמיעו.

ומשבאנו עד הלום, מבואר מאליו דמה שאמר דוד למען אספרה כל
תהלתיך בשערי בת ציון, אין כוונת כל תהלתיך כל תהלתיך כפי אמיתך
כמו שהן, רק כל תהלתיך כפי כל יכולתי כולה להללך ולקלסך, ולפי שעל
מחלת כתיב שמחלת לי על קילומי ונתת לי רשות לקלס, פתח פתחת לי
לספר כל השגתי בתהלתיך. עד כאן מזאב יטרף לתהלים ח"א.

מה שכל אדם לא מהלל כפי כל יכולתו ולא ניתן לומר בו ישמיע כל
תהלתו כל תהלת המהלל והמקלס, ושאני דוד בכל יכולתו מהלל ומקלס
ושפיר מתקיים בו ישמיע כל תהלתו כל תהלת המהלל, הרי זה מפני שנפש
כל אדם לא מאירים בה בשלימותם כל חמשת אורותי' וכוחותי' ותהלה
שמהללים איננה תהלת כל הנשמה כולה, אמנם נשמת דוד כל חמשת
אורותי' כולן מאירים בה, אורת נפש רוח נשמה יחידה חי'. ועל כן כל
הנשמה שלו תהלל י"ה, וכל כה"ג מתיר לו הקב"ה להשמיע כל תהלתו כל
תהלת המהלל. ולפיכך חתימת ספר תהלים, שורה תחתונה ומלים אחרונות
שבו, כל הנשמה תהלל י"ה הללויה. אותה נשמה שכל כולה מהללת, כל
חמשת כוחותי' "תהלתי יספרו", לה ניתן לחבר ספר תהלים. וחזרת שבו
חותמת את ספרה, הוא כל הנשמה תהלל י"ה הללויה. כל הנשמה כולה
תהלל י"ה הללויה.

פרק קכג

ספר תהלים

בכל מקום קראו חכמים ספרו של דוד ספר תהלים, עי' ב"ב (י"ד:); סידורן
של כתובים רות וספר תהלים וכו', דוד כתב ספר תהלים ע"י עשרה
זקנים כו'. וברכות (ג"ז:); הרואה ספר תהלים בחלום יצפה לחסידות. אך
באמת תהלה לשון נקבה ורבים שלה תהלות כמפורש בכתוב (תהלים כ"ב)
ואתה קדוש יושב תהלות ישראל, ועוד שם (ע"ח) לדור אחרון מספרים

תהלות ה', וכן בישעי' (ס' ו') ותהלות ה' יבשרו. וודאי מעמא בעי, מדוע העלימו חכמים עין מזאת דספר תהלותיו של דוד ראוי לקרותו ספר תהלות לשון נקבה, וקראוהו דוקא ספר תהלים לשון זכר.

יעוין בנדה (ל"א:) א"ר יצחק אמר רבי אמי כיון שבא זכר בעולם בא שלום בעולם וכו' וא"ר יצחק א"ר אמי בא זכר בעולם בא ככרו בידו וכו' נקבה אין עמה כלום נקיי' באה עד דאמרה מזוני לא יהבי לה וכתוב נקבה שכרך עלי ואתנה. וז"ל של המהר"ל בח"א: דבר זה ידוע כי הזכר הוא השלם בבריאה, ועם הדבר שהוא שלם באה הפרנסה שהיא השלמת האדם, אבל הנקיבה אדרבה פרנסה שלה מצד שהיא חסירה ומשתוקקת אל השלמה ומשלים אותה הש"י בפרנסה, ולפיכך נקראת נקיבה לפי שהיא חפיצה ומשתוקקת אל ההשלמה וזהו לשון נקיבה מלשון נקבה שכרך עלי, כלומר שהנקיבה מבקשת השלמה מפני חסרונה, וזה ההפרש שיש בין הזכר ובין הנקיבה, וזה מה שאמר אחר כך כיון שבא זכר לעולם בא שלום לעולם, כיון שהזכר השלם בבריאה והוא משלים את האשה, בא גם כן עמו השלום כי השלימות והשלום תלויים זה בזה, לכך נקרא בשם אחד וגו' עכ"ד.

אחר שלמדנו שההפרש בין הזכר ובין הנקבה שהזכר שלם בבריאה ונקבה מבקשת השלמה מפני חסרונה, היטב מובן מה שתהלה איננה רק לשון נקבה. שכן הוא אומר במדרש תהלים (מזמור פ"ח) שיר מזמור לבני קרח למנצח על מחלת לענות, מהו מחלת אמר ר' ברכי' אמר הקב"ה לדוד קלם אותי האיך אתה מבקש, ואני מוחל לך בקילוסך שאין אדם יכול למצוא אחד מכמה מיני שבחין של הקב"ה, וכן הוא אומר למי נאה למלל גבורות ה' למי שיכול להשמיע כל תהלתו, ולמי נתן רשות לדוד שנאמר למנצח על מחלת שמחל לו הקב"ה, ע"כ. הנה כל אדם אינו יכול למצוא אחד מכמה מיני שבחין של הקב"ה, ואסורין לו מטעם מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו למי נאה למלל גבורות ה' למי שיכול להשמיע כל תהלתו. ואך לדוד בלבד ניתנה רשות לקלם והקב"ה מוחל לו בקילוסו כמו שאמר לו קלם אותי האיך אתה מבקש ואני מוחל לך בקילוסך, אע"פ שגם קילוס של דוד נאמר בו למי נאה למלל גבורות ה' למי שיכול להשמיע כל תהלתו ואין מי שיכול לספר את כולו כמש"כ רש"י במגילה. ולפיכך לא באה תהלה אלא בלשון נקבה, דכל תהלה חסירה ובלתי שלימה כנקבה וכאמר הכתוב מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. כח האדם להללו יתברך, לאו כח הזכר הוא כח השלם בבריאה, רק כח הנקבה שחסר.

ולמרות כל זה, רבותא גדולה קמ"ל חכמים דספר תהלותיו של דוד אין

לקרותו ספר תהלות בלשון נקבה כי אם ספר תהלים בלשון זכר. והוא כמו שאמרנו למעלה פרק ק"כ, הואיל ועל מחלת כתיב והי' צריך דוד למחילה להתיר לו לקלם באופן שלא הותר לשום אדם אחר לקלם, מפני מה ניתנה לו רשות על זה. ^{לדוד המלך} אכן יש לומר, נהי דכל אדם ואף דוד בכלל אין בכחו לקלם להקב"ה כפי הראוי לגדולתו כאמיתה, מכל מקום, שאני דוד שכל אדם אין מקלם להקב"ה אפילו כפי מה שיש ביכולתו להשיג מגדולתו יתברך, ודוד עכ"פ ^{לדוד המלך} מקלם הוא להקב"ה כפי מלוא יכולתו של אדם להשיג מגדולת המקום. מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו יש לפרשו בשני אופנים. באופן אחד פירושו, מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו כאמיתה וכמו שהיא, ומשום הכי כיון דאין מי שיכול לספר את כולה כהווייתה לך דומי' תהלה סמא דכולא משתוקא. אולם באופן אחר פירושו, מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו ככל יכולתו להלל, ככל יכולת אדם המקלם. לפירוש זה, אע"פ שכל אדם שבעולם לא מהלל כפי כל יכולתו ולא ניתן לומר בו ישמיע כל תהלתו כל תהלת המהלל והמקלם, שאני דוד שבכל יכולתו להלל הוא מקלם ושפיר ^{לדוד המלך} מתקיים בו ישמיע כל תהלתו כל תהלת המהלל, ועל כן נתן לו הקב"ה רשות לקלם ומחל לו קילוסו אע"ג שגם קילוסו אינו ראוי לגדולתו יתברך כאמיתה. והוא הדין והיא המדה, נתן הקב"ה רשות לישראל לקלם ולספר בתהלתו ומחל להם קילוסם כדכתיב עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו. דאם שאין קילוסם מתיישב לפירוש ראשון הנ"ל מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו כאמיתה וכמו שהיא, היטב מתיישב לפירוש השני ישמיע כל תהלתו כל תהלת המהלל והמקלם כפי יכולתו הוא, ובשביל כך התיר הקב"ה לישראל לספר בתהלתו ומחל להם קילוסם כמו שעשה ברוד. ולא עוד, אלא ואתה קדוש יושב תהלות ישראל, כל קילוס וקילוס שישראל מקלסין להקב"ה כבודו יושב ביניהם שנאמר ואתה קדוש יושב תהלות ישראל. כבודו יתברך יושב ביניהם כשמקלסים ככל יכולתם ותהלתם הם ישמיעו.

ומבואר מאליו לפי זה, דמה שאמר דוד למען אספרה כל תהלתיך בשערי בת ציון, אין כוונת כל תהלתיך כל תהלתיך כפי אמיתן כמו שהן, רק כל תהלתיך כפי כל יכולתי כולה להללך ולקלסך, וכיון דעל מחלת כתיב שמחלת לי על קילוסי ונתת לי רשות לקלם, פתח פתחת לי לספר כל השגתי בתהלתיך. בגמרא אמרו (ב"ב י"ד:) למה נקרא שמה רות שיצא ממנו דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותושבחות. כל אדם לא מקלם להקב"ה אפילו כפי מה שיש ביכולתו להשיג מגדולתו יתברך, אמנם דוד עכ"פ מקלם להקב"ה כמלוא יכולתו של אדם להשיג מגדולת המקום, על כן רוי' מוצא השי"ת

בשירותיו ותושבחותיו. הואיל ודוד לבד משמיע כל תהלותיו, כל תהלות שבכח המהלל להלל והמקלם לקלם, ורק הוא ניתן לו רשות לספר "כל תהלתיך" בשערי בת ציון, לא מרווה הקב"ה כי אם משירותיו ותושבחותיו. אמר השם עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו, ומי הוא הנוצר לסיפור תהלה זאת אם לא דוד בן ישי נעים זמירות ישראל. הנוצר לסיפור כל מה שבכח אדם להלל והניתן לו רשות לקלם כל הקלוסים שבכח אדם לקלם, הוא שמרוה לו להקב"ה בשירותיו ותושבחותיו.

ולענ"ד, מכאן קפידתם של חכמים דספר תהלותיו של דוד כך נאה וכך יאה לו שם ספר תהלים לשון זכר ולא ספר תהלות לשון נקבה. לענין כח להלל השם יתברך, דוד שנתן לו אדם הראשון שבעים שנה משנותיו (עי' פרק ק"כ דלעיל), הוא השלם בבריאה אשר לו ניתנה רשות לספר כל תהלות השם בשערי בת ציון, ממנו רוי' לו להקב"ה בשירותיו ותושבחותיו. אצל כל אדם שבעולם אין התהלה רק לשון נקבה, לשון החסר שממנו והלאה תהלה בשלמות. אצל דוד בן ישי נעים זמירות ישראל, התהלה בכל השלמות שניתנה לאדם להשיגה, ולכן ספרו ספר תהלים נקרא ולא ספר תהלות. ספר זכר השלם בבריאת כח ההילול.

מוסף א

קכ"ג פרקים

מה רבה שמחתנו. כאשר ברכנו על המוגמר, שלא בכוונה עלה מספר פרקי הספר קכ"ג, כמספר שנותיו של אהרן. ואגידה שמחתי. כתב הרמב"ם פרק ג' מהלכות חנוכה הלכה י"ב: מנהג קריאת הלל בימי חכמים הראשונים כך הי' אחר שמברך הגדול שמקרא את ההלל מתחיל ואומר הללויה וכל העם עונין הללויה וחוזר ואומר הללו את שם ה' וכל העם עונין הללויה וחוזר ואומר יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם וכל העם עונין הללויה וכן על כל דבר עד שנמצאו עונין בכל ההלל הללויה מאה ושלוש ועשרים פעמים סימן להם שנותיו של אהרן. זה שאומר סימן להם שנותיו של אהרן, מקור הדבר במדרש תהלים (כ"ב),